

Εἰς Βερολίνον

Ἀπήλθομεν δὲ τῇ 8)20 Ἰουλίου κατὰ τὰς 6 τὸ πρωῖ, καί, καταπλεύσαντες εἰς τὰς 2¹/₄ εἰς Φρειδερικήαν, ἀφίχθημεν τὸ ἑσπέρας εἰς τὰς 9 ³/₄ εἰς Ἀμβουῦργον καὶ κατελύσαμεν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τῆς Εὐρώπης, ἔνθα διεμείναμεν μίαν ἡμέραν, καὶ ὁ Πρόξενος ἡμῶν κ, Γόρισσεν, δύο μεγάλας ἀνθοδέσμας πέμψας εἰς τὰς θυγατέρας μου, μᾶς περιέφερεν εἶτα ἐπὶ λέμβων καὶ ἐφ' ἀμάξης διὰ τῶν λιμνῶν καὶ τῆς πόλεως, καὶ μᾶς παρέθηκε πρόγευμα εἰς τὸ Elster pavillon, καὶ εἶτα γεῦμα εἰς τὰς ὄχθας τῆς Ἑλβης. Τῇ δὲ ἑπιούσῃ 10)22 Ἰουλίου, ἀπελθόντες κατὰ τὰς 11, ἐπεστρέψαμεν εἰς Βερολίνον τὸ ἑσπέρας.

Περὶ τοῦτον τὸν χρόνον ἐλάμβανον ἐπιστολὴν τοῦ Εὐγενίου, ὅστις, περατώσας τὸν χρόνον τῆς ἀποχρεωτικῆς του στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας, ἀπεφάσισε, πρὸς μεγάλην μου λύπην, ὅπως παρ' ἡλικίαν του, καὶ ἀπ' ἐναντίας τῶν προτιμῶν μου, εἴ ἐνθαυροῦσέων δ' ἄς ἔλαβεν ὑπὸ τῆς ἐπιταγῆς τοῦ Βασιλέως, νὰ μείνῃ εἰς τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν, στρατιώτης ὢν ἀπλοῦς τότε δ' εἰς ὑπαξιωματικὸν προβιβασθεὶς (1), κατετάχθη εἰς τὴν ὀλίγον μετὰ ταῦτα συστάσαν Σχολὴν τῶν Ὑπαξιωματικῶν, καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ ἐπὶ τρία ὅλα ἔτη μετὰ νεανιῶν, τῶν πλείστων ἀγραμμάτων, διδάσκων μᾶλλον ἢ διδασκόμενος, ἀλλὰ καὶ τ' ἀνθηρότερα ἔτη τῆς ζωῆς του μάτην κατατροίβων.

Τῇ 25 Ἰουλίου (ν.) τὰς θυγατέρας μου, προσκληθείσας ὑπὸ τῆς κυρίας v. Krause. συνώδευσα εἰς τὸ ἐν Πομμερανία ὠραῖον κτῆμά της, τὸ εἰς δάση, λίμνας, λόφους πλούσιον Buchwald, καί, ἀφείς αὐτὰς ἐκεῖ, ὅπου καὶ πολυάριθμα μέλη τῆς οἰκογενείας τῶν ἰδιοκτητῶν, καὶ γειτονικαὶ καὶ εὐάρεστοι οἰκογένειαι ἐφαιδρουν τὴν συναναστροφὴν, ἐπέστρεψα τῇ 28 εἰς Βερολίνον, καὶ ἔλαβον, ἅμα φθᾶς, τὴν εἶδησιν, ὅτι αἱ παραχωρηθεῖσαι χῶραι εἰς τὴν Ἑλλάδα τέλος τῇ παρεδόθησαν.

Ὅτε δὲ μοὶ ἐπανεφέρε τὰς θυγατέρας μου ἢ κυρία v. Krause, παρέλαβον πάλιν αὐτὰς αἱ φίλαι ἡμῶν ἀδελφαὶ κυρία Ρεΐχη καὶ

κυρία Στέγγελ εἰς Ἐλγολανδ, τὴν τερπνὴν βόρειον νῆσον, ἣτις ἔτι τότε ἀνήκεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν.

Μετά τινος δ' ἡμέρας ἔλαβον ὁδηγίας νὰ συνομολογήσω τὴν, ἣν πρὸ πολλοῦ διεργαζόμενη καὶ παρεσκευάζον ἐμπορικὴν σύμβασιν μετὰ τῆς Γερμανίας. Ἐν ᾧ δ' εἰς ταύτην τὴν ἐργασίαν ἡμην ἐπιδομένος, μοὶ ἐπῆλθε, βασανίζον με, ὀλγεινὸν οἴδημα εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα καὶ μάτην ἐζήτησα ἰατρόν, εἰς ὃν νὰ προσφύγω, διότι, κατὰ τὴν θερινὴν ἐκείνην ὥραν τοῦ χρόνου, οἱ πλεῖστοι περιηγοῦντο πρὸς ἀναψυχὴν. Πρὸς παραμύθειάν μου δὲ μοὶ εἶπέ τις, ἔν τινι ἀναστροφῇ, εἰς ἣν ἐπὶ στιγμᾶς μόνον ἐδυνήθη νὰ διαμείνω, ὅτι, ἂν ἐδήχθην ἴσως, ὡς ἐφαίνετο πιθανόν, ὑπὸ ἰοβόλου ἐντόμου, ὅλον τὸ αἷμα ταχέως θὰ ἐδηλητηριάζετο καὶ τὸ νόσημα θὰ ἦτο θανατηφόρον. Τέλος, μετὰ πολλὰς ἐρεῦνας, κατώρθωσα ν' ἀνακαλύψω, ὅτι ἦν ἔτι ἐν Βερολίνῳ ὁ ἐπισημὸς ἰατρός Leiden, καί, μεταβὰς παρ' αὐτῷ, τὸν ἐπισημὸν ἐπίσης ἔτοιμον ν' ἀποδημήσῃ μετ' ὀλίγας στιγμᾶς. Μοὶ παρήγγειλε δ' ἐπιδέσμοις ἀνθρωπικῶν ὀφείλων ἐν ὅσῳτι, καὶ διὰ ταῦτα, ἀποραυθῆναι.

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ Αὐγούστου, μετὰ λύτης ἐστερήθη τῶν ἀρίστων φίλων μου, τοῦ κόμητος καὶ τῆς κομήσσης Ῥίβας, μετατεθέντων, κατ' αἰτησίαν των, εἰς Βρυξέλλας· ἀντ' αὐτῶν δ' ἦλθε Πρέσβυς τῆς Πορτογαλλίας ὁ Μαρκήσιος Πένναφβελ, ὃν, ὡς καὶ τὴν εὐγενεστάτην καὶ φιλοφρονεστάτην σύζυγόν του, ἐγνώριζον ἤδη ἐκ Βάδης.

Ἀπῆλθε δ' εἰς θερινὴν περιοδείαν καὶ ἄλλος τις τῶν γνωρίμων μου, ἡ ἀρτίως χηρεύσασα νύμφη τοῦ Γενικοῦ ἡμῶν Προξένου, κυρία Ἄννα Σοβερνχέϊμ, ἣν καί, ἀναχωροῦσαν, συνώδευσα εἰς τὸν σταθμόν. Ἀλλ' ἐκεῖ, δὲν εὔρε τὸ θυγάτριόν της, ὃ εἶχε προπέμψῃ μετὰ τῆς παιδαγωγοῦ του, καὶ ἤδη κεκλεισμένη εἰς τὴν ἄμαξαν, ἔνθα τὸ περιέμενεν, ἠναγκάσθη, κινήσεισθαι τῆς ἄμαξοστοιχίας, ἄκουσα ν' ἀπέλθῃ, ἀνακράζουσα καὶ χειρονομοῦσα ἐν ἀπελπισίᾳ. Ἀλλ' ὃ εἰς τὸν σταθμόν αὐτὸν ἐπίσης συνοδεύσας φίλος της κ. Landau τῇ ἐφώναζε νὰ μὴ ἀνησυχῇ, καὶ τῇ ἐπαύριον αὐτὸς θὰ τῇ ἔφερε τὸ κοράσιον. Ἐγὼ δέ, ἰδὼν τῆς μητρὸς τὴν φοβερὰν θλίψιν, ἀπῆλθον ἀπὸ τοῦ σταθμοῦ εἰς τὴν οἰκίαν

της, καὶ εὗρον ἐκεῖ τὴν μικρὰν κόρην μετὰ τῆς παιδαγωγοῦ, ἣτις ἀπατηθεῖσα, εἶχε μεταβῆ εἰς ἄλλον ἀντ' ἄλλου Σταθμόν. Παρηγόρησα δὲ τὴν κλαίουσαν μικρὰν, καὶ τῇ ἐπαύριον ἔφερεν αὐτὴν εἰς τὴν μητέρα της ὃ κ. Landau, ὅστις καὶ μετ' οὐ πολὺν χρόνον, ἐνυμφεύθη τὴν χήραν. Ἦτο δὲ Γενικὸς Πρόξενος τῆς Πορτογαλλίας.

Πάντων τῶν συναδέλφων μου, τῆς Αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας, καὶ τῶν ἐν τέλει, μεθ' ὧν ἐδυνάμην νὰ συνεργασθῶ, ἀπουσιαζόντων κατὰ ταύτην τὴν ὥραν τοῦ ἔτους ἐκ Βερολίνου, ὧν δὲ καὶ μόνος, ἄνευ τῶν θυγατέρων μου, ἐδέχθην τὴν πρόσκλησιν τῆς νύμφης μου Λουκίας καὶ τῆς μητρὸς της κυρίας Βαλτατζίη νὰ τὰς ἐπισκεφθῶ εἰς Ἐϊβλιγγ, ἔνθα εἶχον ἐπανέλθῃ. Λαβὼν λοιπὸν τὰ κατάλληλα μέτρα, ἵνα μὴ διακοπῇ ἡ ὑπηρεσία, ἀπῆλθον τῇ 19)31 Αὐγούστου καὶ τὴν ἐπομένην ἡμέραν, διαμείνας ἐν Μονάχῳ (ξενοδοχεῖον τοῦ Φήνου), ἐπεσκέφθην τινὰς τῶν γνωστῶν μοι, οἷον τὸν πρῶτον ἐν Βερολίνῳ καὶ ἐν Ἀθήναις Προσβίτην, ἴδιον δὲ Βασιλικὸν Θεολογικὸν Ρεζιδῆν, τὸν Πρόσβιτον τῆς Πρωσσίας Werthern, τὸν Γραμματέα τῆς Αὐστρίας κ. Russwald, γαμβρὸν τῆς κυρίας Καρπούνη, τὸν ἐπίσημον Ἑλληνα ζωγράφον Γύζην, μετὰ τῆς συζύγου του, τὸ γένος Νάζου κτλ. Τῇ δὲ 2 Σεπτεμβρίου (ν.) ἀπῆλθον περὶ τὰς 11 1/2, καὶ συναντηθεῖς, συνωδοιπόρησα μέχρι Holzkirchen μετὰ τοῦ ποτὲ ἐν Ἀθήναις Γραμματέως τῆς Ῥωσικῆς Προσβείας, τοῦ πρωτοτύπως εὐφυοῦς Πρίγκηπος Γαγάρην, μεθ' οὗ πολλὰς ἀναμνήσεις τῶν πρὶν ἡμερῶν ἀνεπέωσα.

Ἐν Αἰβλίγγ δὲ κατόκησα πάλιν, παρ' ἣ καὶ πρὶν οἰκοδεσποίνῃ, τῇ κυρίᾳ Pentenrieder, ἐντὸς μεγάλου οἴκου μεμονωμένου ἐντὸς εὐρυχώρου κήπου, ὅπου καὶ σύνοικον καὶ ὁμοτροπέζον εἶχον τὴν νεωτάτην καὶ χαριεστάτην κυρίαν Wener, ἣτις δυστυχῶς ὀλίγους μῆνας μετὰ ταῦτα ἀσθενήσασα, ἀπεβίωσεν· ὃ δὲ σύζυγος αὐτῆς, νέος δικηγόρος, ἠξεύρων πόσον φιλικὰ αἰσθήματα ἔτρεφον πρὸς αὐτήν, μοὶ ἔπεμψε τότε ἐκ Μονάχου τὴν φωτογραφίαν της.

Μαθὼν δὲ παρὰ τῆς νύμφης μου, ἥς πᾶσαν τὴν οἰκογένειαν

εὔρον ὑγιαίνουσιν καὶ τὰ παιδιά κατὰ πάντα λόγον προκόπτοντα, ὅτι ἡ κυρία Ἄννα Ἀββότ, ἀδελφὴ τοῦ φίλου μου Στεφάνου Καραθεοδωρῆ καὶ ἡ ἑξαδέλφη τῆς κυρία Παπαρορηγοπούλου, ἡ νεωτάτη ἀδελφὴ τῆς κυρίας Βαλτατζῆ, διέτριβον ἐν Reichenhall, θέσει ὠραιότατη κειμένη μεταξὺ ὄρεων καὶ λόφων, ἀπῆλθον ἐκεῖ τῇ 6 Σεπτεμβρίου, ἵνα τὰς ἰδῶ καὶ κατέλυσαν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον Achselmannstein.

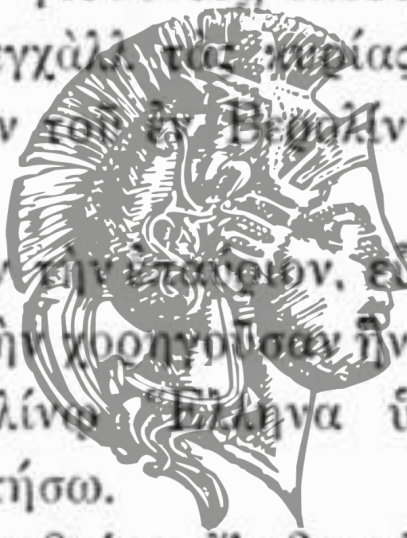
Ἡ χαρὰ μου διὰ τὴν μετὰ πολλὰ ἔτη συνάντησιν, ἦν μεγίστη, καὶ τὴν ἐπιούσαν συναπῆλθομεν εἰς Σαλσβοῦργον, οὗ ὅμως τὴν λαμπρότητα καὶ μεγαλοπρέπειαν τῆς θέσεως δὲν ἐδυνήθημεν ἱκανῶς νὰ θαυμάσωμεν, ἔνεκα τῆς ἐπικρατούσης ραγδαίας βροχῆς. Περιελθόντες δὲ τὴν πόλιν καὶ τὰ ἐμπορικὰ ἐφ' ἀμάξης καὶ καλῶς εἰς τὸ Ξενοδοχεῖον γευθέντες, ἐπεστρέψαμεν, καὶ ἐπεσκέφθην ἐγὼ ἀκόμη ἐν Ρεϊχεγγάλτ τὴν κυρία Seiler καὶ Λίμα, τὴν κόρην καὶ γυναικαδέλφην τοῦ ἐν Βερολίνῳ συναδέλφου μου τῆς Βρασιλίας.

Εἰς Λίβλαγγ δ' ἐπαπελθὼν τὴν ἐπιστολὴν τοῦ κ. Γεωργ. Μαυροκορδάτου τὴν προσηρῶσαν ἣν τῷ εἶχον συστήσῃ ὑποτροφίαν εἰς τὸν ἐν Βερολίνῳ Ἑλλῆνα ὑπότροφον ἰατρόν, δι' ὃ ἔσπευσα νὰ τὸν εὐχαριστήσω.

Τὴν δ' ἐπιούσαν 9 Σεπτεμβρίου ἔλαβον ἐξ Ἀθηνῶν διαταγὴν παρὰ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Δημ. Ἐκπαιδεύσεως ν' ἀντιπροσωπεύσω τὴν Ἑλλάδα, μετὰ τοῦ ἐπίτηδες πεμπομένου κ. Παπαγεωργίου εἰς τὸ Συνέδριον τῶν Ἀνατολικῶν, μέλλον νὰ συνέλθῃ εἰς Βερολίνον τῇ 12 τοῦ μηνός. Ἀπῆλθον ἄρα τῇ ἐπαύριον περὶ τὰς 11 1/2 καὶ ἐν Μονάχῳ, ἐπισκεφθεὶς αὖθις τὸν Περγλάς, τὸν παρεκάλεσα νὰ ἐρευνήσῃ καὶ μοὶ συστήσῃ τινὰ ἱκανὸν διὰ τὴν θέσιν Γεν. Προξένου τῆς Ἑλλάδος ἐν Μονάχῳ, διότι αἱ πρὶν διακεκομμένα σχέσεις μετὰ τῆς Βαυαρίας, ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Βασιλέως Ὄθωνος εἶχον ἐπαναληφθῆ μετὰ τὴν ἔκτισιν τῆς ὀφειλῆς τῆς Ἑλλάδος, ἐγὼ δὲ καὶ παρὰ πολλῶν ἄλλων εἶχον ζητήσῃ νὰ μοὶ ὑποδείξωσί τινα κατάλληλον διὰ τοῦ Προξένου τὴν θέσιν.

Τῇ δὲ 11 Σεπτεμβρίου ἔφθασα εἰς Βερολίνον κατὰ τὰς 12 1/2 καί, συμπαραλαβὼν τὸν προαφιχθέντα κ. Παπαγεωργίου, ἐπο-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ρεύθην εἰς τὸ Πανεπιστημεῖον, παρουσιάσθην εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ Συνεδρίου, καὶ 10 Μάρκας καταθείς, ἐνεγράφην εἰς τὸ Ἰνδογερμανικὸν Τμῆμα τῶν Ἀνατολιστῶν.

Τὸ Συνέδριον, συγκείμενον ἐκ διαπρεπεστάτων ἀνδρῶν πάντων τῶν ἐθνῶν, διήρκεσε μίαν ἑβδομάδα, πρῶτου λαβόντος τὸν λόγον ἐν αὐτῷ τοῦ εὐγλώττου Ὑπουργοῦ τῆς Δημ. Ἐκπαιδεύσεως, κ. Goesler, μεθ' ὃν ἐν ἄλλοις λατινιστὶ ὠμίλησεν ὁ Gubernati, καὶ μετὰ τούτου ἰδίως συνέδεσα γνωριμίαν. Ἄλλοτε ἐπραγματεύθη ὁ κ. Windisch περὶ τοῦ Ἰνδικοῦ δράματος, ἀποδείξας ὅτι ἐπήγασεν ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ, καὶ μεταξὺ τῶν γνωρίμων μου ἀπήντησα τὸν Γάλλον Oppert, καὶ τὸν ἐπισημότατον γλωσσολόγον Max Müller, υἱὸν τοῦ περιφήμου Otfried, ὅστις συνεχῶς ἔλαβε τὸν λόγον, καὶ ἅπαξ μάλιστα, λησιμονηθεὶς, μετὰ ἐν Ἀγγλικὸν χωρίον, ὃ εἶχε παραθέσει, ἐξηκολούθησε ἰταλῶν ἀγγλιστί, δι' ὃ ἔπειτα ἐζήτησε συγγνώμην, εἰπὼν αὐτὸν ἐνόμιζεν ὅτι γερμανιστὶ ὁμιλεῖ. Εἰς ἕτερον δὲ τμῆμα ἠγόρευσεν ὁ κ. Παπαγεωργίου περὶ ἀρχαίων χειρογράφων τῆς Γραφῆς. Τὰ ὄψαπτερας τῆς πρώτης ἡμέρας εἰς συναναστροφὴν τοῦ Ὑπουργοῦ κ. Γόσλερ, ἐγνώρισα πολλοὺς τῶν σοφῶν ξένων, ἐν αἷς καὶ τὸν νέον Ἰνδὸν Βουδιστὴν ἱερέα Schyāmāji Krschna Varman.

Εἰς τὰς 3)15 Σεπτ. παρευρέθην ἐν τῷ Κεντρικῷ Ξενοδοχείῳ εἰς μέγα γεῦμα, δοθὲν τῷ συνεδρίῳ καὶ εἰς αὐτὸ εὐγλωττότατα ὠμίλησεν ὁ Ὑπουργὸς κ. Gossler, ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἐξόχως εὐφυῆς καὶ πεπαιδευμένος Γεν. Διευθυντῆς τῶν Ταχυδρομείων κ. Στέφανς, καὶ προσέτι Ἰνδὸς ἱερεὺς εἰς τὴν σανσκριτικὴν, εἰς ἣν ἀπήντησεν αὐτῷ ὁ κ. Γουβερνάτης.

Τῇ τελευταίᾳ δ' ἡμέρᾳ τοῦ συνεδρίου, ἀφ' οὗ ἀπὸ πρωΐας ὑπεδέχθην τὰς θυγατέρας μου, ἐπιστρεψάσας μετὰ τῆς κυρίας Στέγγελ ἐξ Ἑλγολανδ, μετέβην κατὰ τὴν μεσημβρίαν, μεθ' ὅλων τῶν μελῶν τοῦ Συνεδρίου εἰς Πότσδαμ, καὶ ἐπεσκέφθημεν ἐκεῖ, εἴτι ἀξιοθέατον· ἐγὼ τοῖς ἔδειξα τὴν ὑπὸ τὸ Sans Souci ὑπάρχουσαν πινακοθήκην, ἧς τὴν ὑπαρξιν παραδόξως ἠγνόουν καὶ αὐτοὶ οἱ ἐκ Βερολίνου καταγόμενοι. Εἶτα δέ, δι' ἀτμοπλοίων τὰς ὠραίας λίμνας περιελθόντες, ἀπεβιβάσθημεν εἰς Wannensee,

ὅπου εἰς μέγα προπαραγγελθὲν γεῦμα, ποικίλαι καὶ περίεργοι ἐρῶρέθησαν προπόσεις. Σύνοιδα δὲ τότε καὶ ἐγὼ ὅτι, καὶ ὡς Ἑλλην καὶ ἔνεκα τῆς διπλωματικῆς θέσεώς μου, ὄφειλον ἐπίσης νὰ εἰπῶ τινὰς λέξεις, καὶ ὠμίλησά τινα ὅλως αὐτοσχεδίως, εἰπὼν, ἔν ἄλλοις, ὅτι ὁ πρῶτος καὶ ἐπισημότετος Ἀνατολιστῆς ἦν Ἑλλην, ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος. Καὶ εἰς ἐμὲ μὲν αὐτὸν ὅσα εἶπον οἰκτρὰν ἐποίησαν ἐντύπωσιν· ἀλλ' οἱ ἄλλοι, δὲν ἤξεύρω τί παθόντες, εὐηρεστήθησαν, ὥστε καὶ τὴν ἐπιούσαν ἐποιήσαντο περὶ τῆς προπόσεως λόγον αἱ ἐφημερίδες. Ὁ δὲ Ἴνδὸς ἔψαλεν ἡμῖν ἱερὸς τινὰς ὕμνους σανκριτιστὶ καὶ κατὰ τὴν ἐν τοῖς ναοῖς αὐτῶν παραδεδεγμένην μουσικὴν, κατ' ἐμὲ μονότονον μᾶλλον, καὶ οὐχὶ πολὺ συγκινοῦσαν. Αὕτη ἦν ἡ τελευταία συνέντευξις τῶν Ἀσιανολόγων.

Ἡ δ' ἐπαύριον, Κυριακὴ (6(18) Σεπτ.), ἦν ἡμέρα πένθους διὰ τὸ διπλωματικὸν σῶμα τοῦ Βερολίνου, διότι συνωδεύσαμεν τὴν κηδεῖν τοῦ προσηλοστῆτου ἡμῶν ἀναδελφοῦ, τοῦ συγχοῦ καὶ πολυπείρου Πρέσβεως τοῦ Βελγίου Βαρόνου Nothomb.

Ἀπὸ τινος καιροῦ ἤδη ὁ Διευθυντὴς τοῦ ἐν Ἀμβούργῳ δημοσίου θεάτρου Πολλίνης, φίλος ὢν τῆς οἰκοδεσποίνης μου, τῆς ὡραίας κυρίας Φιλίππης, συνέλαβε τὴν ἰδέαν, πιθανῶς κατὰ προτροπὴν αὐτῆς, τοῦ ν' ἀναβιβάσῃ εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ τὴν γερμανικὴν μετάφρασιν ἑνὸς ἐκ τῶν ἐμῶν δραμάτων, ἃ ἐγνώριζεν ἡ κυρία Φιλίππη. Διὰ τοῦτο, ἐπιδιώξας στενωτέρας μετ' ἐμοῦ σχέσεις, ἐνήργησε νὰ προσκληθῶ, ὡς δῆθεν δραματογράφος, εἰς τὴν κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας τελουμένην πεντηκονταετηρικὴν πανηγυριν τῆς ὑπὸ τοῦ Γάλλου Maurice διευθύνσεως τοῦ ἑτέρου τῶν ἐν Ἀμβούργῳ θεάτρων, τοῦ ἐπικαλουμένου τῆς **Θαλείας**. Δεχθεὶς λοιπὸν τὴν πρόσκλησιν, ἵνα γνωρίσω ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὰ ἐκεῖ θεατρικά, μετέβην εἰς Ἀμβούργον τὴν νύκτα τῆς Πέμπτης 17)29 Σεπτεμβρίου. Ἦν δὲ περιεργοτάτη ἡ ὄψις τῆς πόλεως. Ἐπὶ τρεῖς ὅλας ἡμέρας αἱ ἐπισημότεραι ὁδοὶ ἦσαν κατάκοσμοι, διὰ στεφάνων καὶ σημαίων, ὡς ἂν ἐπρόκειτο τροπαιοῦχος νὰ εἰσελάσῃ ὁ Αὐτοκράτωρ. καὶ μεγάλη ὑπῆρχεν ἡ συρῶσθαι πανταχόθεν τῆς Γερμανίας δραματικῶν ποιητῶν, ἐπισήμων ἠθοποιῶν,

καὶ ἄλλων περὶ τὸ θέατρον ἐνδιαφερομένων συγγραφέων. Ἐν ἄλλοις δ' ἀπήντησα ἐκεῖ τὴν Βαρωνίδα Prokesch d'Osten, ἣτις, τότε μὲν ἦν ἡ νύμφη τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Πρεσβευτοῦ τῆς Αὐστρίας, ἄλλοτε δ' ὡς ἠθοποιὸς εἶχε διαπρέψη ὑπὸ τὸ ὄνομα Gossmann, ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ θεάτρου τούτου. Κατὰ τὴν πρώτην ἑσπέραν τῆς ἑορτῆς παρεστάθη δραμάτιον πανηγυρικόν, συνταχθὲν ἐπὶ τῇ περιστάσει τῆς ἑορτῆς ὑπὸ τοῦ ποιῆ ἠθοποιοῦ, τότε δ' ὡς δραματοῦργοῦ διαπρέποντος γέροντος Cögner, καὶ εἰς αὐτὸ καὶ ἡ Βαρωνὶς ἐνεφανίσθη εἰς τὴν σκηνήν, ὑπὸ τὸ ἔνδυμα ἑνὸς τῶν πρώτων προσώπων, ἃ διεδραμάτιζεν ἄλλοτε. Ἄλλην δ' ἑσπέραν παρεστάθησαν τρία μικρὰ δράματα, αὐτὰ ἐκεῖνα, ἃ εἶχον διδαχθῆ πρὸ πενήκοντα ἐτῶν, τὴν πρώτην ἑσπέραν, καθ' ἣν ὁ κ. Maurice εἶχε ἀναλάβῃ τὴν διεύθυνσιν. Ἐπισκεφθεὶς δὲ τὸ θέατρον καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν, εἶδον ἐκτεθειμένα ἐκεῖ τ' ἀπειράριθμα δῶρα, ἃ ὁ γηραιὸς ἀλλ' ἔτι ἀκμαῖος Διευθυντὴς ἔλαβεν ἐπὶ τῇ ἀφασίᾳ ταύτῃ, ἕτε καὶ τῶ ἐπέμφοθησαν καὶ ἑννέα παράσημα ὑπὸ διαφόρων ἡγεμόνων. Τὸ Σάββατον δὲ τὸ ἑσπέρας παρετέθη δείπνον πολλῶν ἑκατοντάδων συνδαιτυμόνων εἰς ἀπέραντον δημοσίαν αἴθουσαν, εἰς ἣν ὑπῆρχε καὶ ἰδιαίτερος ἄμβων διὰ τοὺς τὰς προπόσεις ἀγορεύοντας. Ἦναγκάσθη δὲ καὶ ἐγὼ, ἐπανειλημμένως προτραπεὶς ὑπὸ τῶν παρακαθημένων μοι, ν' ἀναβῶ εἰς αὐτὸν καὶ νὰ εἰπῶ τινὰ αὐτοσχέδια, δὲν ἠξεύρω μὲν τίνα, ἀλλ' ἔξ εὐγενοῦς φιλοφροσύνης χειροκροτηθέντα, καὶ τὴν ἐπιούσαν δημοσιευθέντα εἰς τὰς ἑφημερίδας τοῦ Ἀμβούργου.

Τὴν μετ' αὐτὴν δ' ἑσπέραν ἀπῆλθον εἰς τὸ ἐπίσημον Θέατρον Victoriatheater, διότι τὸ τοῦ κ. Maurice ἦτον ἰδιωτικόν, ἵνα ἰδῶ διδασκόμενον ἔργον τοῦ μέτρια μὲν λυρικά τινὰ ποιήματα γράψαντος, ἀλλ' εἶτα καὶ εἰς ἀξιώσεις δραματικοῦ ποιητοῦ παραστρατήσαντος Waldenbruch, υἱοῦ τοῦ ποτὲ ἐν Ἀθήναις καὶ εἶτα ἐν Κωνσταντινουπόλει Πρέσβεως τῆς Πρωσσίας. Ἐπεγράφετο δὲ τὸ δράμα τοῦτο Die Karolingen καὶ ἀνεγνώρισα ἐν αὐτῷ, παραδόξως, ἀπομίμησιν, ὅλως ἀνάξιον καὶ οὐδεμίαν γνῶσιν ἢ αἴσθησιν τῆς δραματικῆς ἐλέγχουσαν, τοῦ εἰδικοῦ μου

Δούκα, ὅστις, πρὸ ἐνὸς ἔτους ἤδη, εἶχεν ἐκδοθῆ γερμανιστί. Τοῦ κ. Λουγκερ, βουλευτοῦ, ὅστις, ἅμα τῇ πρώτῃ ἀφίξει μου εἰς Βερολίνον, εἶχεν ἀγορεύσει ἐνθουσιωδῶς ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, καὶ ὁ καὶ εἰς ἐνθύμησιν τῷ εἶχον πέμψη τὴν περὶ Λαυρίου γαλλικὴν πραγματείαν μου, ἣ νέα θυγάτηρ, Δώρα, ἠσχολεῖτο εἰς δραματοποιίαν, καὶ ἐν Ἀμβούργῳ ἐπρόκειτο νὰ διδαχθῆ ἐν τῶν δραμάτων αὐτῆς, τὸ ἐπιγραφόμενον **Σφίγξ**, κατὰ τὰς ἀρχὰς Νοεμβρίου. Κατὰ πρόσκλησιν λοιπὸν μετέβην καὶ πάλιν εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην, ὡς καὶ πολλοὶ ἄλλοι τῶν συγγραφέων καὶ φίλων τῆς οἰκογενείας συνωδοιπόρησαν. Τὸ δράμα, οὐχὶ ἐντελῶς διδαχθέν, εὔρον ἀρετῶν ἀμφιβόλων, οὐχὶ μὲν ἄνευ χάριτος καὶ δυνάμεως λόγου, ἀλλὰ στερούμενον τέχνης. Οὐχ ἦττον, ἀκούων αὐτὸ αὐστηρῶς κατακρινόμενον ὑπὸ τῶν Διευθυντῶν ἀμφοτέρων τῶν Θεάτρων, τοῦτε Μωρίς καὶ τῆς Πολλίνης, τὸ ὑπεστήριξα τὸ κατὰ δύναμιν χειροποίητο ἢ ἡ κυρία Δώρα, προσήλθεν εἰς τὴν σκηνὴν, καὶ δι' ἐποικίσεως ἠύχαριστησε τὸ ἀκροατήριον.

Μετὰ δὲ τὴν παράστασιν, μὲ παρεκάλει ὁ πατὴρ τῆς ποιητρίας νὰ τοὺς συνοδεύσω εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, καί, ὅτε ἠθέλησαν ἀπέλθω πρὸ τοῦ δείπνου, διότι ἤμην μεταξὺ ἀγνώστων, ἠναγκάσθην, ἐπὶ τῇ ἐπιμονῇ του «νὰ μείνω καὶ νὰ πληρώσω τὴν συμβολὴν μου 10 Μάρκας», (12 1/2 Δρ.) διὰ τὸν οἶνον, ὃν ἐγὼ δὲν ἔπιον.

Ἐπὶ τῆς ἐπιδημίας μου δὲ ταύτης εἰς Ἀμβούργον ἦλθε πρὸς ἐμὲ ὁ ὑποδιευθυντῆς ἢ ἐπίτροπος τοῦ Θεάτρου (intendant) κ. Buchholz, εἰς ὃν ἦν καὶ ἡ κρίσις τῶν παρουσιαζομένων δραμάτων ἀνατεθειμένη, κατὰ διαταγὴν τοῦ προϊσταμένου αὐτοῦ κ. Πολλίνης, τοῦ ζητήσαντός με τὸν Δούκα μου εἰς παράστασιν, καὶ μοὶ εἶπεν ὅτι οὗτος, ἐξετάσας τὸ δράμα, εὔρε μὲν αὐτὸ δεκτικὸν παραστάσεως, ἀλλὰ μετὰ σπουδαίων μεταρρυθμίσεων, οἷον τῆς ὑπάρξεως πλείονος δραματικῆς συγκρούσεως (conflict) τῶν παθῶν καὶ τῶν θέσεων τῶν προσώπων, καί, προσέτι, τῆς ἀπολήξεως ἐκάστης πράξεως εἰς τι ἀποτελοῦν ἐντύπωσιν καὶ τὴν προσοχὴν διεγειροῦν. Ἄλλ' ἀπέκρουσα ἀμφοτέρω, ὡς κοινούς τύπους,

οὓς δὲν εἶχον τότε πρῶτον νὰ μάθω, δεῖξας αὐτῷ ὅτι τὰ ζητούμενα ὑπάρχουσι πληρέστατα ἐν τῷ δράματι, καὶ τότε ἠναγκάσθη νὰ μοὶ ὁμολογήσῃ ὅτι εἶχε διατρέξῃ μόνον, οὐχὶ δὲ καὶ ἀναγνώσῃ τὸ ἔργον μου.

Μαθὼν δέ, μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν μου εἰς Βερολίνον, παρὰ τῆς κυρίας Φιλίππη, ὅτι ὁ Πολλίνης εἶχε, διότι θὰ διδάξῃ τὸν Δούκαν, ἀξίωσιν Ἑλληνικοῦ παρασήμου, τὴν παρεκάλεσα νὰ τῷ γράψῃ ὅτι ἀποσύρω τὸ δράμα, καθ' ὅσον ἐπὶ τοιούτῳ ὄρω δὲν δέχομαι νὰ παρασταθῇ, καὶ παράσημον, οὔτε δύναμαι, οὔτε θέλω νὰ ὑποσχεθῶ.

Κατὰ τὰ μέσα τοῦ Νοεμβρίου εἰς συναναστροφὴν παρὰ τινὶ κ. Köbsor ἀπήντησα τὸν κ. Roderstedt, ποιητὴν τοῦ Mizra Shaffy, ὅστις, ὡς ἐφύλει καὶ συνήθως ἔπραττε, μᾶς ἀπήγγειλεν ἐκ τῶν ποιημάτων του. Ἐπειδὴ δὲ διὰ μακρῶν συνδιελέγην μετ' αὐτοῦ περὶ τούτων, μοὶ ἐπέμψεν εἰς δῶρον τὸ δράμα του, τὸ ἐπιγραφόμενον «Ἀλέξανδρος ἐν Θήβαις», ὃ, διὰ τὴν ποιητικὴν του ὑπόληψιν, προτιμότερον, καὶ ἐμὲ, θὰ ἦτον, ἂν δὲν εἶχε γράψῃ.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔτους τούτου ἐπερατώθη ἡ παρὰ Schottländer ἔκδοσις τοῦ Ἑλλισσεν τῆς ἐμῆς ἐμμέτρου μεταφράσεως τῶν Τριάκοντα. Ἐχων δὲ περισσότερον καιρὸν διαθέσιμον, περατωθέντος ὀριστικῶς τοῦ Ἑλληνικοῦ ζητήματος διὰ τῆς καταλήψεως τῶν δοθεισῶν ἡμῖν χωρῶν, μετέφρασα, ἐν στιγμαῖς ἀνεσεως, ἐξ ἀρχῆς καὶ πάντα τὸν ἄλλοτε ὑπὸ τοῦ κ. Sanders μεταφρασθέντα καὶ ἐκδοθέντα Κουτρούλην, ὃν ἐπίσης, ἀφ' οὗ ἐζήτησα τὴν ἄδειαν τοῦ πρώτου μεταφραστοῦ, ἐξέδωκε τὸ προσεχὲς ἔτος ὁ Schottländer, τῆς μουσικῆς τῶν χορῶν αὐτοῦ, ἦν συνέταξεν ὁ ἐν Παρισίοις διάσημος Danhausen, ἐκδοθείσης ὑπὸ τοῦ ἐν Βερολίνῳ Fürsten, ἄνευ τοῦ ὀργανικοῦ μέρους (partitions), ὃ χειρόγραφον μένει ἐν τοῖς βιβλίοις μου.

Εἰς τῆς λογίας δὲ καὶ φιλομούσου κυρίας Stranz τὸ γεῦμα ἐγνώρισα τὴν κυρίαν Rahm, θυγατέρα τοῦ κ. Köhne, ἐνὸς τῶν Ἐφόρων τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου τῆς Πετροπόλεως, τοῦ ἄλλοτε πέμψαντός μοι εἰς Ἀθήνας τὸ μεγαλοπρεπὲς σύγγραμμά του

περὶ τῶν ἀρχαιοτήτων τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου, καὶ δι' ἐκείνης ἐτέθην αὐθις εἰς σχέσιν μετὰ τοῦ πολυμαθοῦς τῆς πατρός, ὃν καὶ μετέπειτα ἀπήνησα ἐν Βερολίῳ.

1882.

Κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ ἔτους τούτου ἦλθε πρὸς με ὁ ἐκ Βαυαρίας ἰατρὸς Schanzenbach, λυπηρὰν φέρων μοι ἀγγελίαν, ὅτι συνώδευσεν εἰς Βερολίνον ἐκ Μονάχου τὸν Λέανδρον Δόσιον, παθόντα τὰς φρένας. Ἔσπευσα δ' εὐθὺς εἰς τὸ «Βασιλικὸν Ξενοδοχεῖον,» εἰς ὃ εἶχε καταλύση, καὶ τὸν ἄλλοτε διὰ τὰς ἐπιστημονικὰς γνώσεις καὶ τὴν εὐφυΐαν του διακεκριμένον χρηστὸν νέον, εἰς οὗ τὸν γάμον εἶχον παρουσίᾳ (1879), χωρὶς ὅμως αἴσινὰ νὰ οἰωνίζωμαι ἐκ τοῦ δεσμοῦ ἐκείνου, εὖρον ἤδη παραπαίοντα, καὶ κατὰ τὴν γνώμην τοῦ ἰατροῦ, ἀνίτητος παράφρονα.

Καὶ μ' ἀνεγνώρισε μὲν, καὶ μοι ἔδωκε μειδιῶν τὴν χεῖρα, ἀλλ' ἀμέσως ἤρχισεν ἀσυνάρτητα νὰ μοὶ λέγῃ, καὶ εἰς τὸ παράθυρον χωρῶν, ν' ἀκροᾶται καὶ νὰ ὁμιλῇ, νομίζων ὅτι συνδιαλέγεται μετὰ τῆς ἐν Μονάχῳ διαμενούσης ἑξαδέλφης του, τῆς πενθερᾶς τοῦ υἱοῦ μου κυρίας Βαλτατζῆ, καὶ προσέτι νὰ μᾶς λέγῃ, ὅτι ἔγινε Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος καὶ Ὑπουργὸς τῆς Ἐκπαιδεύσεως τῆς Γερμανίας.

Συνοδεία δὲ τοῦ ἰατροῦ, καίτοι ἀνθιστάμενον κατ' ἀρχάς, τὸν μετεφέραμεν, πρὸς βαθυτάτην μου θλίψιν, εἰς τὸ ἰδιωτικόν, κατὰ τὴν κρίσιν δὲ τοῦ κ. Schanzenbach, ἄριστον φρενοκομεῖον τοῦ προαστείου Shöneburg. Ἐκεῖ δ' ἔκτοτε συνεχῶς τὸν ἐπισκεπτόμεν, ὅτε μὲν μόνος, ὅτε δὲ συνοδευόμενος ὑπὸ τῆς φίλης του καὶ ἐν Ῥωμανίᾳ γείτονός του κυρίας Ζωῆς Γκίκα, καὶ ἐβλέπομεν τὴν πρόοδον τοῦ δεινοῦ, μέχρις οὗ ἔπαυσε νὰ μᾶς ἀναγνωρίζῃ, οὐδ' ὠμίλει, ἀλλὰ μόλις ἀκατανόητά τινα ἐπιθύριζε, καὶ τέλος ὁ θάνατος, μεθ' ἱκανὸν χρόνον, τὸν ἀπῆλλαξεν ἀπὸ τῆς ἀφορήτου ταύτης ὑπάρξεως.

